

ชุมชนบนพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

Communities on the Areas of The Crown Property Bureau

อำนาจ เย็นสบาย^{1*}, อัมพัลย์ วิศวธีรานนท์²

บทคัดย่อ

การดำเนินงานพัฒนาชุมชนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กร และรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ซึ่งการดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ชุมชนในกรุงเทพมหานครเกิดการพัฒนาและขับเคลื่อนชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมจนบางชุมชนได้รับการยกย่องและได้รับรางวัลจากองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีการกล่าวขานถึงชุมชนตามสื่อประชาสัมพันธ์ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อโทรทัศน์อยู่หลายแห่ง โดยผลงานการพัฒนาชุมชนทั้ง 6 แห่งบนพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่เป็นกรณีศึกษาเป็นชุมชนที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มี 2 ชุมชนที่บริหารจัดการชุมชนให้ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งกระบวนการศึกษาผลการพัฒนาชุมชนทั้ง 6 แห่งได้มาจากการประยุกต์ใช้กระบวนการถอดบทเรียนจากโครงการวิจัย ชุมชนเข้มแข็งสร้างกรุงเทพฯ ยั่งยืน ด้วยวิธีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับชุมชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือเพื่อการรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนในพื้นที่ความรับผิดชอบของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ อาศัยองค์ประกอบหลักของการพัฒนาชุมชน 3 ประการคือ ผู้นำ มีหลักการบริหารจัดการที่ดี ยึดหลักธรรมาภิบาล และสามารถประสานความร่วมมือระหว่างสมาชิกภายในชุมชน ชุมชนมีการศึกษาเรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการศึกษาดูงานกับชุมชนอื่น และนำมาประยุกต์ใช้ตามบริบทของชุมชนตนเอง ตลอดจนการสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือและร่วมพัฒนาชุมชนให้เกิดความต่อเนื่องและเป็นทิศทางของการพัฒนาแบบยั่งยืน ทั้งนี้มีประเด็นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่พบว่า ชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากองค์กรระดับชาติให้เป็นชุมชนตัวอย่างที่เข้มแข็ง จะน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนา, ชุมชน, สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

¹ วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² Bodhivijalaya College, Srinakharinwirot University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: amnard@swu.ac.th, ampawan58@hotmail.com

Abstract

The operation of community development of The Crown Property Bureau has applied the Sufficiency Economy Philosophy, adhered to the good governance as way of administration, and been responsible to society for the best advantage to the community. Since the year 2003, communities in Bangkok have been developed and driven explicitly in many dimensions namely economics, social, environment, and culture so substantially that some communities were praised and granted awards from various private and public sectors including were widely acclaimed by press and televisions. All 6 developing communities of case study located on the Crown Property Bureau were the communities with systematically managed. However, only 2 communities were successfully managed its community were accepted and appraised as strong communities. The methodology applied to these 6 communities derived by application of lesson learned from research study of strong community enabling the sustainability of Bangkok Metropolitan City.

The research methodology was processed by workshop method with community cooperation and applied semi-structure interview for collecting data. The research results showed that the community development on the areas of the Crown Property Bureau contained three major parts: good administration leaders with good governance and integrating cooperation of community members; exchanging knowledge among communities; and study trip to other communities in order to apply it to the context of their own ones including built up community network for cooperation and sustainable development to their communities. Significantly, it was found out that the communities that were accepted by international organization were the strong community that applied the Sufficiency Economy Philosophy as mean of development to their communities.

Keywords: Development, Community, The Crown Property Bureau

บทนำ

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มีภารกิจหลักคือ การบริหารที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่มีความหลากหลายของผู้เช่าได้อย่างเหมาะสม และบริหารจัดการทรัพย์สินด้วยการลงทุนกับบริษัทใหญ่ที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทรัพย์สิน และแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม นอกจากนี้ยังมีนโยบายการพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2557) กองโครงการชุมชน 3 ฝ่ายบริหารงานชุมชน ได้เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ความรับผิดชอบของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จึงเสนอให้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยที่มีสถานที่ตั้งอยู่ทั้งในเมือง เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร และตั้งในต่างจังหวัดที่อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา จังหวัดสระแก้ว ตามพระราชดำริ ซึ่งวิทยาลัยแห่งนี้ได้รับเป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย ชุมชนเข้มแข็งสร้างกรุงเทพฯ ยั่งยืน และขยายผลสู่การรับงานบริการวิชาการจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อจัดโครงการฝึกอบรมและพัฒนา

ศักยภาพคนทำงาน “การถอดบทเรียนงานพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์” จำนวน 12 ชุมชนในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้นำและคณะทำงานชุมชนบนพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานชุมชน ค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน และเกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาคีเครือข่าย ตลอดจนรวบรวมข้อมูลให้เกิดเป็นชุดความรู้ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งใช้วิธีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชนในพื้นที่ความรับผิดชอบของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ คือ ผู้นำ/ผู้แทนของชุมชน และหัวหน้า/เจ้าหน้าที่บริหารชุมชนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยเครื่องมือที่ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มีสาระสำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการของชุมชน ปัจจัยสำคัญในการบริหารชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งผลจากการถอดบทเรียนการพัฒนาชุมชนครั้งนี้ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาควิชาการและภาคชุมชน เกิดกระบวนการสร้างองค์ความรู้ต่อการพัฒนาชุมชนและนำมาใช้เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของชุมชนบนพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่สอดคล้องกับหลักคิดของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่ว่า สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เลือกดำเนินโครงการที่มีคุณภาพเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนที่ตอบสนองความต้องการทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของประชาชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

บทเรียนการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

บทเรียนการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่ความรับผิดชอบของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ทั้ง 6 ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษานี้เป็นชุมชนที่เป็นที่รู้จักและมีการบริหารจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการถอดบทเรียนนี้เป็นข้อมูลปฐมภูมิ ที่มีกระบวนการดำเนินการถอดบทเรียนการพัฒนาชุมชนด้วยวิธีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชนบนพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งผลการถอดบทเรียนการพัฒนาชุมชนมีรายละเอียดดังนี้

1. ชุมชนจักรพรรดิพงษ์

ชุมชนจักรพรรดิพงษ์เป็นชุมชนเก่าแก่มากกว่า 90 ปี ในสมัยก่อนเป็นชุมชนเล็กๆ มีบ้านเรือนประมาณ 20 หลังคาเรือน บริเวณทั่วไปโดยรอบเป็นป่ากล้วย เมื่อ พ.ศ. 2400 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้พระยาทิพากรวงศ์เป็นแม่กองขุดคลอง เนื่องจากพ่อค้าชาวต่างชาติได้ทำหนังสือและยื่นเรื่องต่อกรมท่าว่า ได้รับความลำบากและเสียเวลาในการเดินเรือค้าขายกับพระนคร จึงขอให้ทางการ

ชุดคลองทำถนนเป็นทางลัดเพื่อความสะดวกในการติดต่อทางการค้า จึงมีการชุดคลองผดุงกรุงเกษมผ่านทุ่งวัวลำพอง (หัวลำโพง) ตรงออกไปบรรจบคลองพระโขนง จรดคลองจุลนาคต่อจากคลองผดุงเกษม ผ่านมหานาคหลังวัดโสมนัส ถึงถนนจักรพรรดิพงษ์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 8 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เห็นว่าประชาชนได้รับความเดือดร้อนเรื่องที่พักอาศัย จึงได้สร้างตึกแถวขึ้นมาพร้อมกัน 3 แห่ง คือ ตึกแถวตอนหลังวัดชนะสงคราม ตึกแถวสามเสนกรมชลประทาน และตึกแถวถนนจักรพรรดิพงษ์ ซึ่งสร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490 มีอายุมากกว่า 60 ปี มีรางรถไฟผ่านด้านทางจากถนนบางรักผ่านถนนเยาวราช ถนนจักรพรรดิพงษ์ ไปสิ้นสุดที่ถนนเทเวศร์ ชุมชนจักรพรรดิพงษ์ได้ก่อตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2526 สภาพบ้านเรือนเป็นอาคารตึกแถวสองชั้นตั้งด้านหน้ามีจำนวน 52 คูหา ด้านหลังเป็นบ้านไม้โบราณ มีโรงพิมพ์เพื่อผลิตหนังสือ นิตยสารและหนังสือการ์ตูน รวมทั้งเป็นแหล่งขายกล้วยแขกแม่กิมลิงค์ที่ได้รับความนิยม และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ความเชื่อและประสบการณ์ในการบริหารจัดการชุมชน

ชุมชนจักรพรรดิพงษ์ เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางด้านสังคมและวัฒนธรรม จากงานวิจัยของเรวดี ภักดีบาง (2554) พบว่า ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบเพื่อนบ้านเกื้อหนุนกัน ความสัมพันธ์ของชุมชนที่ต้องอาศัยอยู่บนพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีลักษณะเป็นพื้นที่เจ้าของเดียวกัน คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะให้ความช่วยเหลือสังคมส่วนกลางร่วมกัน มากกว่าต่างคนต่างอยู่ เกิดความปลอดภัยและมีความรักสามัคคีเพราะอาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความคุ้นเคย มีการกำหนดกฎระเบียบข้อตกลงร่วมกันในชุมชน มีการประชุมชุมชน และมีการทำกิจกรรมร่วมกันอยู่บ่อยครั้ง

อย่างไรก็ดี ด้านกายภาพของชุมชนจักรพรรดิพงษ์ที่มีที่อยู่อาศัยอยู่กลางเมือง และมีการประกอบพาณิชย์กรรมเป็นหลัก ทำให้ที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนเจ้าของบ้าง มีผู้มาเช่าตรงกับพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ทำให้ผู้อยู่อาศัยบางส่วนเป็นลักษณะมาใช้พื้นที่เพื่อการค้าขายอย่างเดียว ทำให้คนกลุ่มนี้ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นกับผู้อาศัยรายอื่น นอกจากนี้ ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนมีการบริหารจัดการด้านการออมทรัพย์และการจัดการสวัสดิการชุมชน มีการร่วมกันจัดกิจกรรมวันสำคัญ ได้แก่ วันพ่อ วันแม่ โดยจัดโต๊ะหมู่ถวายพระพรหน้าชุมชน มีกิจกรรมผู้สูงอายุ กิจกรรมวันเด็ก อีกทั้งสมาชิกชุมชนได้ร่วมมือกันลอกคูคลองจุลนาค ทำความสะอาดชุมชนอยู่เสมอ รวมทั้งร่วมมือกันไม่ทิ้งขยะลงคูคลองอีกด้วย ถือเป็นการจัดสภาพแวดล้อมของชุมชนให้น่าอยู่และมีสุขอนามัยที่ดี

ปัจจัยสำคัญในการบริหารชุมชน

ด้วยชุมชนจักรพรรดิพงษ์เป็นชุมชนที่สมาชิกภายในชุมชนมีความภักดีต่อชุมชน (Community Spirituality) มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน มีระบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเกื้อหนุนกัน สิ่งเหล่านั้นเป็นปัจจัยสำคัญของชุมชนที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ชุมชนยังได้รับความร่วมมือจากสวัสดิการชุมชนเมือง มีการช่วยเหลือและร่วมกันจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการบริหารชุมชนที่ให้ความเห็นว่า หัวใจสำคัญในการทำงาน คือ “ทำด้วยใจ รักสามัคคีกันเหมือนพี่น้อง ช่วยเหลือกันเกื้อหนุน ให้ชุมชนเข้มแข็งและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป” ส่วนปัจจัยที่จะก้าวสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการชุมชนคือ “ผู้นำที่มีความเป็นธรรม ซื่อสัตย์สุจริต” ซึ่งมีลักษณะของความเป็นผู้นำที่มีธรรมาภิบาล เป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกชุมชน ให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ฝึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่นและร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน

นอกจากนี้ ชุมชนยังมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการชุมชนร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ในโครงการบ้านมั่นคง และจัดกิจกรรม “เตร่ตรอก ลัดรั้วบ้านพื้นตำนานป้อมปราบพระนครฯ”

ร่วมกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ พอช. และ ททท. ส่งผลให้ชุมชนสามารถนำประสบการณ์จากการบริหารจัดการโครงการ/การจัดกิจกรรม มาเป็นทุนสนับสนุนให้เกิดทักษะทางการบริหารจัดการชุมชนได้ดี

อีกปัจจัยหนึ่งคือ ชุมชนจักรพรรดิพงษ์ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำงานพัฒนาชุมชนเชิงอนุรักษ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการศึกษาดูงานในพื้นที่ต้นแบบพัฒนาต่างๆ ตามความสนใจของชุมชน ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ ตลาดร้อยปีสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ตลาดอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพฯ และ University College of London (UCL) เป็นต้น

2. ชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน

ชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน หรือที่รู้จักในนามของชุมชนนางเลิ้ง ตั้งอยู่บริเวณเกาะกรุงชั้นนอกใกล้กับวัดสระเกศ เป็นชุมชนเก่าอีกหนึ่งชุมชนของเกาะกรุง บริเวณที่ตั้งของชุมชนนี้เดิมเป็นท้องนาเรียกว่า สนามควาย เพราะเป็นสถานที่ไว้เลี้ยงควายหลว แต่มีประวัติชัดเจนเมื่อสมัยรัชกาลที่ 3 ว่าที่แห่งนี้เป็นที่อยู่ของคณอภัยพหลหลายเชื้อชาติ เช่น มอญ เขมร และจีน ชุมชนมีการค้าขายภาษาชนะสำเนียงคล้ายต๋มหรือโอง จนได้ชื่อเรียกว่า อีเล้ง หรือ นางเลิ้ง ตามชื่อเรียกภาษานั้นนั้น นอกจากนี้ยังมีวัดสุนทรธรรมทานซึ่งไม่ได้เป็นพระอารามหลวง แต่เป็นวัดของชาวบ้าน ต่อมาเมื่อมีการขยายกรุงในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นเหตุให้มีการขยายตัวและมีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เช่น การสร้างวัง 6 วัง การขยายเมือง สร้างถนนหลานหลวง อาจกล่าวได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุครุ่งเรืองของนางเลิ้ง มีการตัดถนน สร้างตึกแถว มีโรงหนัง โรงยาฝิ่น ตรอกสะพานขาว จนได้ชื่อว่าเป็น “ตลาดบกแห่งแรก” ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตชาวบ้านและชาววัง เกิดศิลปะพื้นถิ่น “ละครชาตรี” รุ่งเรืองที่สุดใน พ.ศ. 2495 “ยุคโก๋หลังวัง” นางเลิ้งจึงเข้าสู่ “ยุคบันเทิง” เกิดความรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่อง มีศิลปะในท้องถิ่นมากมาย เช่น มีบ้านสามัคคีลีลาศ บ้านนราศิลป์ ซึ่งเป็นบ้านที่ปักชุตโชน ละครบ้านกลองยาว บายศรี หัวโต รวมทั้งมีบ้านคุณมิตร ชัยบัญชา ปัจจุบันชุมชนนางเลิ้งก็ยังมีวิถีชีวิตที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยมีวัดเป็นที่รวมใจ เป็นชุมชนโบราณในย่านเมืองเก่าและมีกลุ่มคนรุ่นลูกหลาน มีการนำศาสตร์และศิลป์ร่วมสมัยมาพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตามการมองภาพในอนาคตของชุมชนนางเลิ้งคือการมุ่งหวังให้เป็นชุมชนพึ่งตนเอง โดยใช้การบริหารจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่อง สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีและร่วมกันพัฒนาชุมชนจากรุ่นสู่รุ่นและดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยนำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมาเป็นปัจจัยนำเข้าในการบริหารจัดการเพื่อสร้างสรรค์ให้ชุมชนเป็นชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง และเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนย่านเมืองเก่า มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ ชุมชนมีความสะอาด สิ่งแวดล้อมสวยงาม ปราศจากยาเสพติด

ความรู้และประสบการณ์การบริหารจัดการชุมชนให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน หรือ ชุมชนนางเลิ้ง มีจุดเด่นคือ สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชน โดยสมาชิกชุมชนทุกช่วงวัยต่างมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับชุมชนมีการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมพัฒนาชุมชน นับเป็นการสร้างกลไกผู้นำจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ไม่ขาดช่วง ประกอบกับชุมชนมีกลไกการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และใช้ทุนทางวัฒนธรรมอย่างชาญฉลาด รู้จักนำจุดเด่นของชุมชนมาใช้เพื่อพัฒนาและสร้างช่องทางของการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งชุมชนยังเป็นชุมชนที่เฝ้าหาความรู้เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการมีภาคีเครือข่ายที่ดีและเข้มแข็ง

ปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการชุมชน คือ

ผู้นำในการพัฒนาชุมชน มีความหลากหลาย ไม่จำกัดวัย เยาวชนสามารถเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนได้ผ่านการจัดกิจกรรมที่สนใจ เช่น ผู้นำเยาวชนจัดกิจกรรมถนนคนเดิน เพื่อบอกเล่าเรื่องราวชุมชนผ่านศิลปะผ่านวิถีชีวิตในยุคเก่า แต่ลักษณะของการจัดกิจกรรมมีลักษณะร่วมสมัยที่ไม่น่าเบื่อ ทำให้กลุ่มเยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิหลังของชุมชน

ชุมชนมีภาคีร่วมพัฒนาที่เข้มแข็ง และเข้าใจวิถีชีวิตของชาวชุมชน รู้จักผลักดันให้ชุมชนเรียนรู้จุดแข็งของตนเอง มองเห็นอัตลักษณ์ของชุมชน และร่วมพัฒนาชุมชนด้วยความเข้าใจ ไม่มีรูปแบบของการสั่งการ มีการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง และสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชนอย่างแท้จริง จึงเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองและเข้มแข็ง ชุมชนมีภาคีร่วมพัฒนา อาทิ สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย พอช. สสส. สถาบันไทยคดีศึกษา กรมส่งเสริมสหกรณ์ มูลนิธิสยามกัมมาจล สอช. คพชส. สถานีตำรวจนครบาลสำราญราษฎร์ สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพฯ

มีกระบวนการบริหารจัดการชุมชน คือ ใช้วิธีการสำรวจข้อมูลชุมชนซึ่งเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งในการทำงานที่จะทำให้รู้ถึงปัญหาและความต้องการของสมาชิก เพื่อรู้จักชุมชนของตน ซึ่งจะสามารถนำมาเป็นแนวทางของการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกันนั้นได้นำสมาชิกชุมชนไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่ เช่น ตลาดร้อยปีสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ตลาดอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำความรู้กลับมาใช้ในชุมชน รวมทั้งใช้หลักธรรมาภิบาล คือ การรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนในการบริหารจัดการชุมชน โดยวิธีเปิดเวทีทำความเข้าใจสมาชิกในชุมชน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะสร้างประโยชน์ให้ชุมชนและแก้ปัญหาในชุมชน ชุมชนมีการเรียนรู้และน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การดำรงชีวิตและวิถีชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการในชุมชน เกิดรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่สามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนและเกิดการเรียนรู้ปัญหาต่างๆ ที่นำมาปรับกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยและช่วงอายุของสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้การมีพื้นที่สาธารณะในการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างอิสระและพัฒนาอย่างเป็นตัวของตัวเอง ส่งผลให้คนนอกชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามาใช้พื้นที่เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถือเป็นการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าในตัวเองและคุณค่าในชุมชน คนรุ่นใหม่ รุ่นลูกหลานมีความรักชุมชนในแบบของตัวเอง และเกิดการส่งทอดวิถีพื้นถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น

หลักสำคัญของการทำงานในชุมชน คือ สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีและร่วมมือกันพัฒนาชุมชน โดยการพัฒนาชุมชนต้องเข้าใจธรรมชาติของคน ชุมชน และเป็นตัวของตัวเอง

3. ชุมชนหลังตลาดเก่าวัดพระยาไกร

พื้นที่ชุมชนหลังตลาดเก่าวัดพระยาไกรเดิม นาวาเอกท่านหญิงจารุภัตรา ศุภษลาศัย ได้ก่อสร้างอาคารที่พักตรงข้ามสถานีตำรวจวัดพระยาไกร จำนวน 8 ห้อง และขยายต่อเป็น 12 ห้อง เมื่อปี 2462 มีที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น 30 หลังคาเรือน และปัจจุบันมีผู้อาศัยถึงจำนวน 175 หลังคาเรือน บนที่ดินกว่า 10 ไร่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยปี พ.ศ. 2526 จึงมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเป็นครั้งแรก โดยมีคุณโสภา นันธิวัชริน เป็นประธานชุมชนคนแรก อย่างไรก็ตามก็เกิดการพัฒนาทางกายภาพครั้งสำคัญของชุมชนหลังตลาดวัดพระยาไกร คือเหตุการณ์เพลิงไหม้จำนวน 2 ครั้ง คือเมื่อปี พ.ศ. 2525 ชุมชนหลังตลาดเก่าวัดพระยาไกร เกิดเหตุเพลิงไหม้ ทำให้เกิดความเสียหายแก่ที่อยู่อาศัยถึง 23 หลังคาเรือน ต่อมาเมื่อปี

พ.ศ. 2548 เกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ถึง 2 ครั้ง ทำให้ที่อยู่อาศัยเสียหายถึง 74 หลังคาเรือน บนพื้นที่เกือบ 1.2 ไร่ เป็นเหตุให้ชุมชนเกิดการรวมพลังภาคประชาชน เกิดการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย 175 หลังคาเรือน เข้าตรง 104 หลังคาเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ และมีการพิจารณาสิทธิผู้รับผลประโยชน์ ทั้งโครงการบ้านมั่นคง ทั้งหมด 80 หลังคาเรือน ซึ่งเป็นอาคารชุด 4 ชั้น จำนวน 2 อาคาร ซึ่งถือเป็นโครงการบ้านมั่นคงเฟสที่หนึ่ง

ความรู้และประสบการณ์การบริหารจัดการชุมชน

ชุมชนหลังตลาดเก่าวัดพระยาไกร เป็นชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก และรู้สึกดีเมื่อคนในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน มีความตั้งใจและจริงจังในการทำงาน นอกจากนี้ยังมีความซื่อสัตย์ต่อกัน และไม่เอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน จนทำให้ชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลายทั้งห้องสมุดชุมชน ศูนย์สุขภาพชุมชน เกิดกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ การจัดสร้างสนามฟุตบอล การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเพื่อพัฒนาอาชีพ และกลุ่มผู้สูงอายุในปัจจุบัน

ปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการชุมชน คือ

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยร่วมรู้จักสามัคคีของคนในชุมชน ที่สำคัญคือ เมื่อเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ ชุมชนเกิดพลังร่วมของภาคประชาชนในการจัดตั้งโครงการบ้านมั่นคง นั้นแสดงให้เห็นว่า ชุมชนอาศัยความเดือดร้อนของคนภายในชุมชน เป็นสิ่งที่จุดประกายให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

มีการบริหารจัดการที่ดีในชุมชน คือ มีการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนกระบวนการคิด โดยอาศัยภาคีเครือข่ายเป็นพยานในการพิจารณาสิทธิการอยู่อาศัย มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย และกลุ่มออมทรัพย์กองทุนสหกรณ์ มีคณะทำงานเพื่อกู้เงิน พอช. มีกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อเป็นหลักเกณฑ์/มาตรฐานการทำงานให้เกิดความเสมอภาคกัน นอกจากนี้ยังมีการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อเตรียมความพร้อมในการทำงานร่วมกันในชุมชน และชุมชนยังมีการบริหารงานอย่างเป็นระบบโดยการสำรวจข้อมูลชุมชน เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการทำงานที่จะทำให้รู้ถึงปัญหาและความต้องการของสมาชิก

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการในชุมชน คือ คนในชุมชนมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เกิดความสามัคคี เกิดพลังร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาชุมชน อีกทั้งมีสุขภาพกายที่แข็งแรง และมีสุขภาพจิตที่ดีกับสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

หลักสำคัญของการทำงานในชุมชน คือ “ไม่คอร์รัปชั่น”

4. ชุมชนเกาะกลาง

ชุมชนเกาะกลาง เป็นชุมชนขนาดเล็กในเขตคลองเตย สภาพชุมชนในอดีตเมื่อปี พ.ศ. 2456 มีการขุดคลองประเวศบุรีรมย์ถึงแม่น้ำบางปะกงให้เป็นคลองเดียวกัน ต่อมาเมื่อน้ำทะเลหนุนทำให้เกิดน้ำท่วมตำบลพระโขนงและคลองประเวศบุรีรมย์ รัฐบาลในสมัยนั้นจึงสร้างประตูระบายน้ำเพื่อใช้สำหรับการคมนาคมทางน้ำ จึงทำให้สภาพพื้นที่ของชุมชนเป็น “เกาะ” พื้นที่ของชุมชนคือกรรมสิทธิ์ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีการริเริ่มขึ้นทะเบียนชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2537-2549 มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนครั้งแรกใน พ.ศ. 2550 และสำรวจข้อมูลชุมชนเป็นครั้งแรก ต่อมาปี พ.ศ. 2551 ได้สร้างอาคารอเนกประสงค์ และได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน ภายหลังจากนั้น 1 ปี ชุมชนเกิดไฟไหม้ ทำให้ชุมชนสูญเสียบ้านเรือน จำนวน 20 หลังคาเรือน ครอบครัวเดือดร้อน 33 ครอบครัว สมาชิกในชุมชนช่วยกันแก้ปัญหาและจัดการตนเอง โดยไม่รอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และสามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ ชุมชนได้สร้างศูนย์รวมจิตใจ คือ วิหารพระพุทธชินราช และฟอปปู่ดำ

ชาวชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตยได้เรียนรู้การบริหารจัดการตนเองจากการช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองอย่างจริงจัง เมื่อปี พ.ศ. 2553 โดยคณะกรรมการชุมชนทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระดมความคิด ความช่วยเหลือจากคนในชุมชนบนพื้นฐานของการน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการบริหารจัดการชุมชน มีการตั้งกองทุนปัดช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิตในชุมชน กองทุนวันละบาท กองทุนฌาปนกิจศพ การทำอาหารปลอดภัย การฟื้นฟูประเพณีต้มโฮมกินข้าวแฉ่งแฉ่งวัฒนธรรม ที่สำคัญปี พ.ศ. 2556 เริ่มใช้เกณฑ์กติกาของชุมชนอย่างจริงจัง เกิดวัฒนธรรมทางน้ำ มีนักเรียนนักศึกษาเข้ามาศึกษาชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดตัวชี้วัดการประเมินของศูนย์ศึกษานอกกระบะ มีโครงการ SML ทำให้ชุมชนมีเครื่องมือและอุปกรณ์ศูนย์สุขภาพที่ได้ดูแลและช่วยเหลือสมาชิกเบื้องต้นก่อนส่งโรงพยาบาล ชุมชนได้ฟื้นฟูประเพณีแห่เทียนทางน้ำ ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนที่มากขึ้น ความภาคภูมิใจในการพัฒนาตนเองของชุมชน คือ การได้รับรางวัลคนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงวิถีประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2555 และได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการลดเมืองร้อนปี 9 จากสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและโตโยต้า เมื่อ พ.ศ. 2556 และ ปี พ.ศ. 2557 ชุมชนเกาะกลางได้ผ่านการคัดเลือกเป็น 1 ใน 30 ชุมชนตัวอย่าง โครงการชุมชนเข้มแข็งสร้างกรุงเทพฯ ยั่งยืน จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ร่วมกับสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร

ความรู้และประสบการณ์การบริหารจัดการชุมชน

ชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย มีจุดเด่นคือ การพึ่งตนเองก่อนเป็นลำดับแรก ไม่ว่าชุมชนจะเกิดปัญหาใดๆ ชาวชุมชนจะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทั้งใช้รูปแบบของคณะกรรมการชุมชน และการพูดคุย การสื่อสารของกลุ่มคนในชุมชน การสื่อสารผ่านเสียงตามสาย และเมื่อชุมชนวิเคราะห์แล้วว่าปัญหานั้นใหญ่เกินความสามารถที่ตนจะดำเนินการได้จะบอกเจ้าของพื้นที่ หรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก ประกอบกับชุมชนมีเครือข่ายร่วมดำเนินงานที่สนับสนุนการแก้ปัญหาในชุมชนทำให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ

ปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็ง คือ

ผู้นำ ซึ่งเป็นผู้นำทางธรรมชาติที่มีบารมี เช่น คุณสมบุรณ์ เพ็ญวิบูลย์ เป็นผู้ที่คนในชุมชนยอมรับ ผู้นำที่ดีคือผู้นำที่ต้องลงมือทำให้ชาวบ้านเห็นและเป็นผู้ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ต้องรับฟังทุกปัญหาและช่วยแก้ไข ไม่ยึดติดตำแหน่ง ใครว่างก็ต้องช่วยกันทำ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาและดูแลให้ความสำคัญกับสมาชิก มีการแลกเปลี่ยนและผลักดันคนรุ่นใหม่

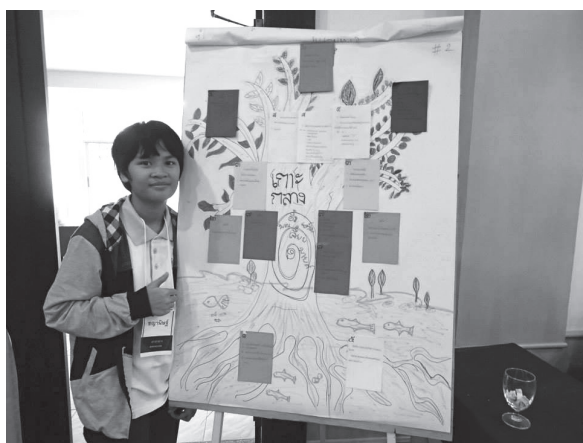
ชุมชนมีภาคีร่วมพัฒนา คือ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เขตคลองเตย กศน. แขวงพระโขนง พอช. สอช. คพชส. นักการเมืองท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ที่ได้ให้แนวคิดวิเคราะห์ ให้ความรู้ และทรัพยากรต่างๆ

มีกระบวนการบริหารจัดการชุมชน คือ ใช้วิธีการสำรวจข้อมูลชุมชนเพื่อรู้จักชุมชนของตนเอง ซึ่งจะสามารถนำมาเป็นแนวทางของการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนมีการสำรวจข้อมูลซึ่งเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งในการทำงานที่จะทำให้รู้ถึงปัญหาและความต้องการของสมาชิก มีการนำสมาชิกชุมชนไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่เพื่อนำความรู้กลับมาใช้ในชุมชน เช่น เรื่องเศรษฐกิจ บ่อบำบัดน้ำเสีย และผลิตภัณฑ์แปรรูป รวมทั้งใช้หลักธรรมาภิบาล คือ การรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนในการบริหารจัดการชุมชน โดยวิธีเปิดเวทีทำความเข้าใจสมาชิกในชุมชน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะสร้างประโยชน์ให้ชุมชนและแก้ปัญหาในชุมชน และยังมีการส่งข่าวสารผ่าน SMS และติดตามการดำเนินโครงการ/กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ชุมชนมีการเรียนรู้และน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มาสู่การดำรงชีวิตและวิถีชุมชน คือ อยู่อย่างพอกิน พอใช้ พอเพียง และนำไปขาย นอกจากนี้ เยาวชนยังมองเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนอีกด้วย

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการในชุมชนเกาะกลาง คือ ทำให้ชุมชนมีอาชีพเสริม มีรายได้ เกิดการเรียนรู้ของเยาวชนและสมาชิกในชุมชน มีพื้นที่สีเขียว ผักสวนครัวกินได้ และแบ่งปันกัน สมาชิกในชุมชนเกิดความรัก เกิดความสามัคคี และสมาชิกของชุมชนได้รับการยอมรับ นอกจากนี้จากการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ อาทิ สื่อโทรทัศน์ ช่อง 9 ไทยพีบีเอส หนังสือพิมพ์สยามรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาชุมชน สมาชิกเกิดความหวงแหนชุมชน และช่วยกันสอดส่องดูแลคนในชุมชน มีความร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือกัน อีกทั้งจากการพัฒนาชุมชนจนสามารถจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป เข้าศึกษาดูงาน อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันพัฒนศิลป์ บริษัทโตโยต้า

หลักสำคัญของการทำงานในชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย คือ สมาชิกในชุมชนและคณะกรรมการชุมชน “ไม่มองความขัดแย้ง พุดคุย ร่วมมือเพื่อให้เกิดแรงใจ และทำให้เห็น”

5. ชุมชนจรัสเมือง

ชุมชนจรัสเมืองมีอายุประมาณ 60-70 ปี โดยเป็นพื้นที่กว้าง มีเหว้าร้างมาก เดิมมี 2 ซอยซึ่งทะลุถึงกันได้ ซอย 1 เรียกว่า ซอยปะยาง เพราะมีร้านปะยางอยู่หน้าปากซอย ซอย 2 เรียกว่า ซอยกวางตั้ง โดยเฉพาะซอยกวางตั้งย้ายมาจากถิ่นฐานเดิมคือตรอกโรงหมู ตรงข้ามวัดไตรมิตร ต่อมารวมตัวกันมาเช่าที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์โดยการปลูกสร้างกันเอง แบ่งเป็นห้องแถวลักษณะเรือนไม้ 2 ชั้น สภาพเก่าแก่และอยู่กันแออัด เป็นชุมชนหลังตึกแถว ติดบีเอ็มเอ็นเอสไฮเวย์ (ปัจจุบันเลิกกิจการ) สายไฟฟ้าภายในชุมชนเก่ามากและไม่เป็นระเบียบ การใช้น้ำประปาและไฟฟ้าภายในบ้าน ส่วนใหญ่จะมีมิเตอร์เป็นของตนเอง การดูแลเก็บขยะภายในชุมชนใช้บริการของกรุงเทพมหานคร ส่วนการป้องกันอัคคีภัยมีการติดตั้งถังดับเพลิงไว้ภายในชุมชน

ความรู้และประสบการณ์การบริหารจัดการชุมชนให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนจรัสเมืองเป็นชุมชนที่มีความสามัคคี มีความร่วมมือกันในชุมชน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการชุมชน มีการสร้างกติการ่วมกันทั้งในเรื่องบ้านเช่า ความปลอดภัย และการเก็บขยะในชุมชน มีการจัดประชุมร่วมกัน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในชุมชน คนในชุมชนให้ความช่วยเหลือกันเมื่อเกิดปัญหาในชุมชนจะร่วมพูดคุยช่วยกันแก้ไข

ปัญหา มีการแบ่งปันในชุมชนโดยเฉพาะการแบ่งปันให้เด็กในชุมชนและนอกชุมชน สมาชิกในชุมชนจะเสียสละ อดทนในการทำงานให้ชุมชน

ปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการชุมชน คือ

การมีความสามัคคีในชุมชน แม้ว่าสมาชิกในชุมชนจะมีความเห็นต่างกัน แต่สมาชิกจะมีการประชุมพูดคุยเพื่อแก้ปัญหา ร่วมกันหาทางออก เพื่อสร้างความสามัคคี มีการช่วยเหลือและแบ่งปันให้กันและกันในชุมชน

การมีส่วนร่วมในการทำงานในชุมชน โดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมในชุมชน และมีเป้าหมายเดียวกัน คือการพัฒนาชุมชน

การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการในชุมชน เปิดเผย โปร่งใสในทุกเรื่อง เช่น การรวมกลุ่มออมทรัพย์ การบริหารเงินกองทุนแม่ กองทุนสวัสดิการออมสมทบวันละบาท (เกิด เจ็บป่วย เสียชีวิต เงินทำบุญ) เป็นต้น และมีการประชุมร่วมกันเป็นประจำ มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ชุมชนรับรู้ข้อมูลในการบริหารงานของชุมชน

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เพื่อเปิดโลกทัศน์ในการพัฒนาชุมชนให้กว้างไกล

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการในชุมชน คือ ชุมชนเป็นระเบียบเรียบร้อยดูสวยงาม ได้รับคำชมจากหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาเยี่ยมชม ปลุกฝังให้เยาวชนรู้จักประเพณีและขนบธรรมเนียมไทย สมาชิกในชุมชนได้แสดงออกถึงความรักต่อบุพการีของตนโดยการขอขมาในวันปีใหม่ไทย

หลักสำคัญของการทำงานในชุมชน คือ ความสามัคคีซึ่งสมาชิกในชุมชนจะร่วมมือทำกิจกรรมในชุมชนอย่างเต็มที่ สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือกันในชุมชนเมื่อเกิดปัญหาสมาชิกจะพูดคุยหาทางแก้ไข ปัญหาจนกว่าปัญหานั้นจะดีขึ้น อีกทั้งยังแบ่งปันให้กันและกันในชุมชนไม่แบ่งแยกว่าเป็นสมาชิกบ้านเช่าหรือผู้เช่าตรง และสมาชิกในชุมชนต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา รวมทั้งสมาชิกในชุมชนมีความเสียสละ อดทนต่อการทำงานให้แก่ชุมชน

6. ชุมชนราชทรัพย์

พื้นที่ชุมชนราชทรัพย์ในอดีต เมื่อ 60 ปีที่ผ่านมา เป็นท้องร่องสวนปลูกผลไม้ เช่น กล้วย มะพร้าว หนาม สะเดา ไม่มีทางเท้าเพื่อการเดินทาง มีเพียงแผ่นไม้วางเป็นสะพาน ยังไม่มีความเจริญ คนในชุมชนมีไม่มากนัก การติดต่อค้าขายอาศัยการสัญจรทางน้ำ ต่อมาเมื่อถนนคอนกรีตในซอยราชทรัพย์เพื่อการสัญจรส่งผลให้เกิดความเจริญอย่างรวดเร็วในชุมชนจากการเลี้ยงชีพด้วยการทำสวน หาลูก หากุ้งในแม่น้ำ ผู้คนในชุมชนเริ่มออกมาทำงานนอกพื้นที่ ใช้วิถีชีวิตแบบคนเมือง มีบ้านพักอาศัยมากขึ้น มีคนต่างถิ่นมาอาศัยจำนวนมาก และในปี พ.ศ. 2551 ชุมชนขอดำเนินการจัดตั้งอย่างเป็นทางการจากสำนักงานเขตบางซื่อ เป็น “ชุมชนราชทรัพย์”

ปี พ.ศ. 2550 สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ร่วมกับ พอช. นำโครงการบ้านมั่นคงมาดำเนินการในชุมชนราชทรัพย์ ปี พ.ศ. 2551 ชุมชนเริ่มตั้งกลุ่มออมทรัพย์ “ชุมชนราชทรัพย์” ตามโครงการบ้านมั่นคง ปี พ.ศ. 2552 ครอบครัวยุค “สังข์ปาน” คือนพื้นที่จำนวน 108 ตารางวา โดยผ่านสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มอบให้กับชุมชนราชทรัพย์นำพื้นที่ไปใช้เป็นสาธารณประโยชน์ ปี พ.ศ. 2553 ชาวชุมชนกับเยาวชน ร่วมกับ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ฅาปนังกำแพงและวาดภาพระบายสีกำแพงสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนราชทรัพย์ โดยใช้งบประมาณจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์กับ พอช. เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นประธาน

พิธีเปิดอาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนราชทรัพย์ ปี พ.ศ. 2554 ชุมชนราชทรัพย์ร่วมแรงร่วมใจป้องกันภัยไม่ให้หน้าท่วมพื้นที่เขตบางซื่อได้สำเร็จ ปี พ.ศ. 2555 ส.ก. พรพิมล คงอุดม สนับสนุนงบประมาณสร้างรั้วลานหลังห้องน้ำ เครื่องออกกำลังกายกลางแจ้ง 9 ชิ้นให้กับชุมชนราชทรัพย์ ศูนย์การศึกษาชนนอกโรงเรียนคัดเลือกชุมชนราชทรัพย์เป็นศูนย์ฝึกอาชีพแขวงบางซื่อ ปี พ.ศ. 2556 ได้งบประมาณโครงการ SML (M) สร้างห้องศูนย์สุขภาพชุมชน ห้องกลุ่มแม่บ้าน ต่อโครงหลังคาคลุมลานเป็นที่ประชุมของคณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์และชาวชุมชน ปี พ.ศ. 2557 กองทุนพัฒนาไฟฟ้าทำโครงการจัดซื้อพัดลมไอน้ำ 2 ตัว เต็นท์ถาวร 4X8 เมตร จำนวน 1 หลัง คอมพิวเตอร์พร้อมเครื่องพิมพ์ 1 เครื่อง กลุ่มแม่บ้านสร้างโรงเพาะเห็ด ได้รับงบจากกองทุนบทบาทสตรี ได้งบประมาณจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ต่อเติมรั้วทำรางวีพร้อมบ่อตกไขมัน ได้รับคัดเลือกเป็นชุมชนเข้มแข็งจากกรุงเทพมหานคร และได้รับคัดเลือกจากการประกวดโครงการ zero waste (ชุมชนปลอดขยะ) ที่สำคัญคือ เมื่อปี พ.ศ. 2557 ชุมชนราชทรัพย์ได้รับการคัดเลือกจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ร่วมกับ กรุงเทพมหานคร ให้เป็น 1 ใน 30 ชุมชนตัวอย่าง โครงการชุมชนเข้มแข็งสร้างกรุงเทพฯ ยั่งยืน

ความรู้และประสบการณ์การบริหารจัดการชุมชนให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนราชทรัพย์ เขตบางซื่อ เป็นชุมชนที่โดดเด่นในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ประกอบกับมีผู้นำที่ได้รับการยอมรับ สมาชิกในชุมชนมีเป้าหมายเดียวกัน มีเครือข่ายร่วมพัฒนาที่เข้มแข็ง ชุมชนมีการวิเคราะห์ชุมชนตนเอง และจัดลำดับความสำคัญของการแก้ไขปัญหา หรือการสร้างเครือข่ายที่มีความสามารถในการเจรจาเกี่ยวกับเครือข่ายได้อย่างดี ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชนได้สำเร็จ และด้วยพลังของคนในชุมชนที่มีความสามัคคีและมีส่วนร่วม ร่วมรับรู้ข่าวสาร ร่วมคิดไตร่ตรองและแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ประกอบกับผู้นำธรรมชาติผูกพันกับท้องถิ่น เยาวชนให้ความเคารพนับถือกับผู้สูงอายุในชุมชน

ปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็ง คือ

ผู้นำที่ได้รับการยอมรับและมีการสร้างผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ โดยผู้นำเป็นคนชอบพัฒนาให้คนในชุมชนยอมรับ รับฟังคำแนะนำและปัญหาของคนในชุมชน มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่โดยนำเยาวชนมาเรียนรู้และรับรู้ ปฏิบัติร่วมกันกับผู้ปกครอง โดยริเริ่มจากบุตรหลานของกรรมการก่อน เช่น ทำข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ทำธนาคารขยะ

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยร่วมรับรู้ข่าวสาร ร่วมคิดไตร่ตรอง และแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ และร่วมประเมินผล ที่สำคัญคือ เมื่อปี พ.ศ. 2554 ชุมชนราชทรัพย์ร่วมแรงร่วมใจป้องกันภัยไม่ให้หน้าท่วมพื้นที่เขตบางซื่อได้สำเร็จ

มีการบริหารจัดการที่ดีในชุมชน คือ การกระจายอำนาจสู่คณะกรรมการชุมชน มีกระบวนการจัดการกองทุนออมทรัพย์ที่เข้มแข็ง คอยดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชน มีการกำหนดกฎกติกาที่ยอมรับและร่วมใช้ในชุมชน ซึ่งเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน เช่น สัตว์เลี้ยงให้ใส่ปลอกคอดูแลไม่ให้อร่อย การขับถ่ายสิ่งปฏิกูลต้องเก็บให้เรียบร้อย ไม่ทิ้งขยะลงคลอง ทิ้งในจุดที่กำหนด ไม่ส่งเสียงดังหลังเวลา 23.00 น. การจัดงานรื่นเริงที่เกินเวลากำหนดต้องแจ้งชุมชนทราบก่อน ดูแลหน้าบ้านของตนเอง ไม่วางของรูกำลាំងที่ส่วนกลาง หลังจากเวลา 22.00 น. ให้ดับเครื่องยนต์ก่อนเข้าซอยย่อยและการออกรถให้ติดเครื่องบริเวณถนนด้านนอกกลางชุมชน ดูแลบุตรหลานไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการพนัน และยาเสพติด ทั้งนี้ชุมชนมีภาคีร่วมพัฒนา ได้แก่ ศูนย์สาธารณสุข 19 กทม. สถานีบางโพ กศน. สำนักงานเขตบางซื่อ โรงเรียนวัดบางโพ กองทุนบทบาทสตรี กองทุนพัฒนาไฟฟ้า ดับเพลิงไฟฟ้า สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และมีการศึกษาเรียนรู้ ในด้านอาชีพ ฝึกอาชีพให้ชาวบ้านในชุมชนได้เรียนรู้ เรียนการทำน้ายาอบเนกประสงค์

เรียนการปลูกเห็ด ทำเห็ดแปรรูป เรียนการสานตะกร้า ดอกไม้พลาสติก ดอกไม้จันทร์ ที่สำคัญคือมีการเรียนรู้โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การดำรงชีวิตและวิถีชุมชนโดยการเผยแพร่ความรู้อบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะ ทำน้ำ EM ทำน้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่ม ปลูกเห็ด และพืชผักสวนครัว (เหลือจากใช้แล้วนำไปขาย)

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการในชุมชน คือ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่ม คนว่างงานน้อยลง เกิดความสามัคคีในชุมชนและร่วมใจในการทำงานเพื่อชุมชนมากขึ้น คนในชุมชนมีสถานที่ออกกำลังกายที่จัดกิจกรรม มีสุขภาพแข็งแรง มีสถานที่ เก็บเงินออมทรัพย์ของชุมชน ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนจากหน่วยงานภายนอก เกิดความภาคภูมิใจที่ทำงานให้ชุมชนได้พัฒนาอย่างยั่งยืน ชยะในชุมชนน้อยลง และคนในชุมชนได้รับการดูแลเรื่องสุขภาพเบื้องต้น กลุ่มแม่บ้านมีสถานที่ฝึกอาชีพ

หลักสำคัญของการทำงานในชุมชน คือ “สามัคคีคือพลังของความสำเร็จ”

บทสรุป

การพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานที่ความรับผิดชอบของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ทั้ง 6 ชุมชนคือ ชุมชนจักรพรรดิพงษ์ ชุมชนวัดสุนทรธรรมทาน ชุมชนตลาดเก่าวัดพระยาไกร ชุมชนเกาะกลาง ชุมชนจรัสเมือง และชุมชนราชทรัพย์ ที่เป็นกรณีศึกษานี้ เป็นชุมชนที่เป็นที่รู้จักและมีการบริหารจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งกระบวนการรวบรวมข้อมูลได้ประยุกต์ใช้กระบวนการถอดบทเรียนจากโครงการวิจัย ชุมชนเข้มแข็งสร้างกรุงเทพฯ ยั่งยืน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำ/ผู้แทนของชุมชน หัวหน้าและเจ้าหน้าที่บริหารชุมชนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ผลการถอดบทเรียนการพัฒนาชุมชนทั้ง 6 ชุมชน พบว่า

1. การพัฒนาชุมชนในกรุงเทพมหานครบนพื้นฐานที่ความรับผิดชอบของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์อาศัยองค์ประกอบหลักของการพัฒนาชุมชน 3 ประการคือ 1) ผู้นำ มีหลักการบริหารจัดการที่ยึดหลักธรรมาภิบาล โดยบริหารชุมชนด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีกฎกติกา/ระเบียบข้อกำหนดที่สมาชิกยอมรับและถือปฏิบัติ มีคุณธรรมและซื่อสัตย์ ยอมรับฟังปัญหาและความต้องการของสมาชิก ให้โอกาสแก่สมาชิกในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสมอภาค นอกจากนี้ยังให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมปฏิบัติงาน ร่วมตัดสินใจ และร่วมประเมิณผล ถือเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

อย่างแท้จริง โดยสมาชิกเริ่มจากการศึกษาปัญหา/ความต้องการ ให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น ถกเถียง ร่วมหาแนวทางการดำเนินงาน วางแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ร่วมกันดำเนินงาน ตลอดจนการประเมิน ความเป็นไปได้ของการดำเนินงาน และร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นำควรกระตุ้นให้สมาชิกของชุมชนร่วมดำเนินโครงการตั้งแต่ต้นจนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินโครงการ เพื่อก่อให้เกิดพลังร่วม การประสานความร่วมมือ เกิดความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนส่งผลให้ชุมชนเกิดการ บริหารงานอย่างยั่งยืน ซึ่งคุณลักษณะของผู้นำดังกล่าวเป็นไปตามที่นพมาศ อึ้งพระ ชีวเวคิน (2555) กล่าวถึงผู้นำที่เน้นการทำงาน (task leader) จะมีลักษณะการบริหารคนเพื่อให้การทำงานชุมชนบรรลุตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยมีการกำหนดมาตรฐานของงาน ยึดหลักการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และมีลักษณะของผู้นำทางสังคม (social leader) ที่เน้นการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมโดยอาศัยความคิดเห็นของ สมาชิกภายในชุมชนเป็นหลักสำคัญเพื่อการตัดสินใจในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน และยังเป็นไปตาม การศึกษาของอัมพัลย์ วิศวธีรานนท์ และศิริวรรณ วิบูลย์มา (2559) ที่พบว่า ผู้นำของชุมชนที่เน้นการมี ส่วนร่วมของชุมชน และทุ่มเทการทำงานเพื่อชุมชน ย่อมส่งผลให้ชุมชนในกรุงเทพมหานครมีความเข้มแข็ง และก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน 2) **ชุมชนมีการศึกษาเรียนรู้** โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และศึกษาดูงานกับชุมชนอื่นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ ทั้งการฟังการบรรยาย การชมการสาธิต การมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนการลงมือปฏิบัติกิจกรรมใดๆ จากการศึกษาดูงานนั้นๆ ถือเป็น active learning ที่ส่งผลให้เกิดการนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ สามารถสร้างสรรค์งานให้สอดคล้อง กับบริบทของชุมชนตนเอง ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning community) ได้ในที่สุด และ 3) **การสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนาชุมชน** เพื่อให้เกิดความร่วมมือและร่วมพัฒนาชุมชน ให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน เกิดการเชื่อมโยงองค์กรที่มีบทบาทในการบริหาร เพื่อขับเคลื่อนไปสู่การกำหนด ให้เป็นนโยบายสาธารณะในการพัฒนาชุมชน ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองประการทั้งการศึกษาเรียนรู้ และการสร้าง เครือข่ายการพัฒนาชุมชน ถือเป็นปรับตัวและยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (social change) โดยอาศัยการเรียนรู้โดยการสังเกตตัวแบบ/ศูนย์เรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จ ย่อมทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดการ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่เข้าไปศึกษาดูงานแล้วนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับภูมิลักษณะของชุมชนตนเอง ส่วนการมีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาชุมชน จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลที่อธิบายด้วยวิธีการ ทางสังคมศาสตร์ว่ากลุ่มใดเป็นผู้นำ และกลุ่มใดเป็นผู้ตามในกลุ่มเครือข่ายของชุมชน (Reis & Andre, 2011; อ้างจากน้ำทิพย์ วิชาวิน, 2558) นอกจากนี้การมีเครือข่ายร่วมพัฒนาชุมชน ย่อมส่งผลให้เกิดอำนาจการ ต่อรองของชุมชน ลดการถูกเอาเปรียบทางสังคม ลดการพึ่งพิง เกิดการพึ่งตนเองได้

2. ประเด็นที่มีนัยสำคัญจากการถอดบทเรียนของชุมชนในความรับผิดชอบของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่ประสบความสำเร็จ มีความเข้มแข็งจนเป็นที่ยอมรับขององค์กรระดับชาติ คือการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อการพัฒนาชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้และเกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ดังนั้น เพื่อให้ชุมชนที่มีความหลากหลายทั้งลักษณะชุมชนเมืองและชนบท บนพื้นที่ในความรับผิดชอบของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชน ควรจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เพื่อการพัฒนาชุมชน มีการศึกษาดูงานที่มุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ที่สำคัญคือ การติดตามผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์ เกิดนวัตกรรม เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้เป็น เครือข่ายร่วมพัฒนาไปพร้อมๆ กัน แต่ละชุมชนย่อมเห็นคุณค่าของตนเอง ส่งผลให้เกิด Smart Community ที่สอดรับการพัฒนาชุมชนในยุคไทยแลนด์ 4.0

เอกสารอ้างอิง

- นพมาศ อึ้งพระ ชีวเวคิน. (2555). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2558, กรกฎาคม-ธันวาคม). “เครือข่ายสังคมในสังคมเครือข่าย”, *วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดฯ*, 8(16). สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2559 จาก http://www.tci-thaijo.org/index.php/tla_research/article/download/48006/39842
- เรวดี ภัคดีบาง. (2554). *เทคโนโลยีการซ่อมแซมรูปด้านตึกแถวเก่า กรณีศึกษา ชุมชนจักรพรรดิพงษ์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. (2557). *รายงานประจำปี 2556 ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์*. กรุงเทพฯ: ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์ จำกัด.
- อัมพวัลย์ วิศวรรานนท์ และศิริวรรณ วิบูลย์มา. (2559, มกราคม-มิถุนายน). “ชุมชนเข้มแข็งสร้างกรุงเทพฯ ยั่งยืน: ตัวชี้วัดและบทเรียนความสำเร็จของชุมชน”, *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 8(15): 182-194.